

AGIMI

E përkohshme letrare - politike

DEL NË Ç' DO MUEJ.

Organ i Federatës "Atdheu,, Qandra N. 7.

(VLLAZNIJA)

PËRMBAJTJA E LÂNDËS

Vetqeverimi i Shqypnis	Ndoc Çoba
Naimi, De Rada e Fishta	Zoi Xoxa
Shkollat t' ona	Nji mësues
Buzëkuqes	Z. Serembe-ja
Vlona në kohë të mesme	H. Mosi
Nji zemer bujare	Noëlle Roger
Kur do të kemi pagjë	P. T.
Bibliografi	Critique
Rrokull Shqypnis	Chronologie

Mbarshtrues: ALI BORSHI

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

**BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)**

E PËRKOHSHME LETRARE - POLITIKE

DEL NË FILLIM TË Ç' DO MOJI.

Nri 8.

Shkodër Dhetuer 1921.

Vjeti i III.

VETQEVERIMI I SHQYPTARIS.

Ligjiratë e mbajtur popullit të Shkodrës me 28 Nânduer 1921.

Vllazen Shqyptarë !

Qe, me galdim të plotë të zëmres së gjith nëve, i a behi edhe Shqyp-tarve dita fatlume në të cillen zyrtar-isht u njoft vetqeverimi i Shtetit Shqyp-tar prej anes së Fuqivet të Mdhë të Besëlidhuna; t' atyne Fuqivet qi, tue i çmue ndisit komtare të Popullit Shqyp-tar e përnjiherit të drejtat e tija historike e, pjestarisht, etnike, dha vëndimin e madhnueshem qi Shqypnija mos të ngelin nen zhulitjen e pushtim-it të huej, por të rruojë lirisht në vedi, nen sundimin e ligjvet të theme-lueme mbi drejtësi, përparim e qytet-ni, sikursë edhe mbi dashtuni e besim ndaj shoqi-shojnë.

Mjaft m' ka mbetë e varshme çashtja e caktimit të kufijvet të Shqyp-nis; mjaft m' Popujt fqinj janë orvatë me e turbullue, me e prishë, per qe-llime të mrapshta e të turpshme, qe-sin e mrëndshme të Popullit Shqyp-tar.

Asht kënë koha qi Europa t' u nder-mjetsote për me i dhanë Popullit Shqyp-tar ato të drejta qi i përkasin si para Zotit, ashtu para njerzimit !

Populli Shqyp-tar, i liruem një herë e për gjithmonë prej pushtimeve të hueja, qi kanë pasë fuqin e damshme me e vorfënue e me e shkretnue, por kurr me e perulë e me e perdhosë ka-rakterin e tij komtar, sod lypë e ker-kon qetsin mrënda megjeve të Shtetit të vet; at qetsi neper të cillen do të marrin shkas e sulm përparim i ver-tetë kah ditunija e qytetnija e shvilli-mi i plotë i tregtis e industris, si-domos i këtyne dy të mramevet, të cillat mund të qulen mjetet m' të ne-vojshme e n' të domosdoshit për përmirsimin e gjerësis ekonomike të Popullit t' onë.

Shteti Shqyp-tar për, mbas s' ku-ndershtimesh e mbas s' pengimesh, u m' ka e u pranue si prej Mbledhjes t' mbashtravet të Shtetevet të Mdhë

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

të Besëlidhuna, ashtu edhe prej Shoqënis së Komevet; por, tue u mkamë Shteti i ynë, vjen prej vedit se një detyrë e âmel, një detyrë e kândshme, një detyrë shëjte randon sod mbi në Shqyphtarët: detyra që përmbledhë në vetvedi dashtunin ndaj Atdhën, at dashtun të kulluetë, të fjeshtë e të shdeshun prej ç' do intereset të veçantë që do të na zëmrojë të gjithë sâ jemi burra e grá, pleq e të ri, me u përkujdesue, me veprue për fatbardhesi e lumni të tij, pá u shmangë kurrnjiherë para ç' do travajet, para ç' do mundimit e ne e mram para ç' do theroris që mund të lypet a fillë prej nesh a prej binis s' onë, të cillen, Atdheut, do të i a kushtojmë, do të i a truejm qysh me ditë të soçme për ne kjoshim verevertë atdhëtarë.

Na thomi se e duem e e çmojmë Adhën: po, e duem, por dashtunija e përnjimëndshme ndaj Atdhën nuk çfaqet vetëm tue ndëjë sejcilli ndër shpija të veta e tue ndjekë argtimet: lypset me veprue e me u trandë prej asajë plogëni në të cillen jemi plandosë, për arsye se, për në ndëjshim si të hutuem, tue u përkujdesue veç për dobina t'ona vetjake, anmiqt, mshehtas e me një politikë dhelpnore, kanë për t' u orvatë gjithnji, kû me të holla e kû me tjera mjete të damshme, me e rrëjtë, me e trathtue të verbtin Popullin t' onë, tue pertrë në mjes të tij at dasi që është këne kavija e sâ të zezavet e sâ mjerrimevet e sâ mrapshtinavet.

Tue këne se nderohena me u njehë të bijt e Shqypnis, sikursë të bijt e

sajë, trashigimtarët e fatosit të pa-harrueshem, Skander Beut, e kemi me detyrë me u përkujdesue, përpara ç' do dobis vetjake, për të maren e për fatbardhësin e Atdheut: e në kjoftë se ket përkujdesim të detyrshem nuk kemi për t'a ndjekun, kena për t' i dishmue botës mârë se nuk jemi nenë të gatuem për vetqeverimin e Atdheut.

Mos u topitni, o Vllazen Shqyptarë, psë une sot, në rasë të lulzimit të kremtës komtare, guxoje me Ju qitë teper çiltas para syesh një të vertetë, e cilla, edhe psë mund të ketë duken e një blazfemis, asgjâmangut nuk mund të vëhet në dyshim prej asnjani nder Jú.

E nonsë e verteta shumë herë na duket një fjalë e rëndë e e fyeshme ndër sâ madhnohet e çmohet sikursë të çfaqunit e një mëndimit të naltë e të bindshem, jemi të shternguem me thanë se ajo nuk është tjetër veç se rrjedha e një dashtunis së përnjimëndshme, e një dashtunis që ká fuqin e rrebtë me e trandë nierzimin për kahë veprimet e mara e të dobishme, që ká pushtetin e pelqyeshem me e zëmruer nierzimin për kahë të ndjekunit e urtis e të drejtësis, që ká guximin e plotë me e përcjellë nierzimin nder mâ të vështirat udhtime të jetës së vet.

Zëmra e nifit është një libër që nuk mund të jetë i kuptueshëm fort e dobisht prej gjithnjë, nuk mjafton me e këndue të parën fletë për me u marrë vesht fund e maje qmimi i kënj libër natyret, por e shpesh herë mund të ndollin se

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

dashtunija ndaj tjerët e sidomos ndaj Atdhën është një dashtunë e mblueme e e sbukurume mbas qallimeve të vëçanta e ndoshta të damshme.

E njëmënd deri Vincenzo Monti, vjerrshatër i përmëndun i Italis, ka lanë shkruar se *dashtunija ndaj Atdhën kumon nder njëmi gojë, por mjerisht nuk flakron nder dhetë zëmra*; e ka thanë të vërteten për arsye se dashtunija atdhetare e përnjimendshme është një venom i pak kuj, kaq s' shum janë ata që dashtunin ndaj Atdhën e themelojnë mbi rrjedhe të fitimit e të nderimit.

Ulisse dishërote me këthye n' ishullin e vet Itaka, sikursë Agamenoni në të dashtunen Miçene për të vetmen arsye se sejcilli nieri, i shtyemun prej ligjës së natyrës, e don e e çmon Atdhën, jo psë është i bukur e i fuqishëm, por përkundra psë është toka në të cillen ka lë, është burrnue e do të desin; njësitë për edhë na Shqyp-tarët, përmbi të gjitha dhënat e hueja, përmbi të gjitha sëndet, do t' a duem, do t' a nderojmë Atdhën t' onë, Shqyp-nin, që është streha më e çmueshmëja, më e këndshmëja nën të cillen do të shkojmë jeten t' onë.

Ky flamur komtar, që sod madhnisht është tue u përhyllë para nesh do të jetë gjithmonë shëmbulli më i shëjtë-nueshmi i Komsis s' onë, e të primun prej tij, do të gjindena përherë gati me i bërë ballë anmiqve kurrë kta t' i kërcnohen tansis toksore të Shqypnis; t' asajë tansi që prej nesh do të rrullat si një visar i çmueshem, për në dashtun-

mos me e p' të përdhosun shëmbullin e Komsis s' onë, për në dashtun mos me e p' vetvedin të marrun nëpër kamë e të shtruem nën pruteken e sgjedhjes s' huej.

Për sot e m'apa tue u bashkue me shoqi-shojnë më një lidhni vllaznore, do t' i shtrohena plotësisht e p' kurrfarë kundërshtimit ligjve që na sundojnë, do të m'ndohena me i shërbye Atdheut me zellë e fisnikë e do t' i diftojmë botës së qytetnueme, me të pruemit të mirë t' onin, se jemi të dëjë për vetësundimin e Atdheut.

Miradija e ynë do të jeshin gjithmonë e p' shlyeme nder zëmra t' ona para Fuqive të Mdhë të Besëlidhuna e para Shoqënis së Komevet që, tue i njoftë të drejtat t' ona komtare nuk i lanë Komet fqinj me i v' në veprim lakminat që ushqejshin mbi tokë Shqyp-tare, sikurse mos me i pasë mjaftue ato pjesë të Shqypnis, që, tue i shkputë prej trupit të gjithmarshem t' Atdheut t' onë, i kjene dorëzue sundimit të tyne.

Shqypnija, nonsë e voglue me, është e jona e për të do të punojmë me një zëmër verevertë të ndëzun në dashtunë!

Të brohorisim për një zënit: Rrnoftë Shqypnija e Shqyparvet! Rrnofshin Fuqit e Mdhë të Besëlidhuna! Rrnoftë Shoqnija e Komevet!

H. Çoba.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETTI"
SHKODER (2018)

Naimi, De Rada e Fishta

Në ç' do kohë të fshtirshme kurrë e zeza kanë kërkuar të shpërndahen në qiellen e kaltërtë të Shqypnis, hija e një vjershtori është ngrehë si apostull mbi të tjerë e me kangët e tija të mallnjyeshme ka lanë në kujtim brez mbas brezi mizorit e vujtjet e Atdheut.

Kështu kurrë Shqypnija ishte e mbulume nga errësija e padijes e pësonte në heshtje verigat e randa të përandonis otomane, një zemër-madh, Naim Frashëri, rrokte pënden pa u lodhun, tue u mundue të mbante të sgueme ndër bashkatdhetarë, të verbuem nga propaganda e ndyt, ndiesit e shëjta patriotike.

Asht vall kush që s' i njëf veprat e këtij vjershtari, që s' ka ndi të pakën ëmnin e Naimit?

Gjuha e tij e ambël dhe e lehtë mund të kuptohet prej cilitdo, por s' është kjo arsyeja e parë e popullorëzimit të veprave të tija. Naimi jo vetëm s' është tepër largue nga gjuha e popullit për të vajtue fatin e Atdheut, por ka dijtë të pasqyrojë në mënyrë të shkelqyeshme zemrat e bashkatdhetarve tue veshë fytyrat madhështore të fatosavet t' onë me njiyre epike.

Muhamedanët, pothue, i dijnë të gjithë vjershat e "Qerbelasë", ku ndriçimi i fës ngrehet ndër breza më të lartë të hartit; patriotët shqyptarë entusiasmohen në leximin e vjershave kom-

tare dhe të "Istori së Skënderbeut"; djelmohat që mirren me bujqësi, për lavdimin e tokëve e të gjës së gjallë, përsërisin gojë mbas goje "Bagëtin dhe Bujqësin". Ç' do shkallë e shoqnës njerzore në Shqypni gjën, pra, te Naimi përfaqësojsin e vet që e lartëson me dhanitë të patregueme e që vetë auktori mblidhte në kopshtet e Olimpit e të Parnasit lulet më të bukura për të stolisë gjuhën amtare. Thuejse në një kohë me Naimin, këtej Adriatikut, shquhet edhe *Jeronim De Rada*, i cili, si thotë A. Basile, është më i madhi vjershtuer arbresh dhe më i madhi dashamirës i Atdheut. Asht vlefte e De Radës, është vlefte e këtij të madhi vjershtuer në qoftë se sot gjuha arbnore jehon edhe në mes të shqypstarve t' Italis, të cilët për mos me rënë sundimin e sgjedhes asiatiche kapërcyen detin dhe u larguen nga gjiri i nanës së dashun.

Vjershat e De Radës, me gjithë që të shkrueme në dialektin e shqypstarve t' Italis, janë më të parat e letresis s' onë, si për mendimet e thella, si për ndiesit patriotike, ku vjershtori kallzohet më i madhi dashamirës. Burimi më i kulluen ku shpreh vjershtori italo-shqyptar gjën inspiracionin asht populli; një shembull të shkelqyeshëm e kemi ndër *Këngët e Popullit*, të mbledhura nga goja e grave të katundit të vet që edhe këndohen ndër

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

ditët e shenueme me gjithë qi, mjerisht, arbreshët e këtushëm po humbin nga pak nga pak gjuhen e gjyshve të tyre. Të shumta janë shkrimet e De Radës, por ajo e gjiueme me një zâ si kryevepër është *Milosao*, pasqyra e vertetë e zemres së tij dhe qi mjafton t' i ngrehim emnin në qiell e t' i lënë famë të pavdekun në rastet të motit.

Shumë shkrimtarë të huej çmuene vleften poetike të vjershtorit t' onë, në mes të cilëve Lamartine, i cili thonte në një letër: "*La poésie est venue de vos rivages et doit y retourner*,"

Jo pak më së fundi vërteton vleftën artistike të vjershtorit italo shqyp-tar "*Çmimi Skanderbeg*," qi Princ Gjini i dërgonte prej Parisit e ku shkronte: "*Tue shikue, Zotin Gerolamo De Rada, shumë ndermit mjeshtrë se me shumë të rëndat punët e tija është i embëruar e i njohtar prej të tërë mëmëdhetarëve, si i verteti Baba i letraturës Shqipe, kë meritue, të rrëfejmë me ket diplomë që po të japim për motin 1902, Medalien të Ergjëntte, si çmim të Skanderbegut*,"

I shtyem nga mosha e i krrusun nen të zezat shtëpijake, De Rada mbyllte shtëpinë në Shën Miter Korone ku, der në prill të vjetit 1892, kishte xanë vendin si mësues i gjuhës shqype.

Jeta poetike e vjershtorit do të mbaronte në një mënyrë edhe më të bukur: me të marrë vesht lajmin e zi u mblodh gjithë parsija e këtij vendi, më thotë një profesor, e në mes të lav-dimeve e të bindis, shoqnuem trupin

De Radës. Por që se një g'â madhështore do të sbukuronte çastin e fundit auktorit të *Milosaos*. Prifti ka zakon këtu të ndalohej shumë herë në mes të rrugës për të bekue arkën. Ishte koha qi bajamat kishin çilë-vazhdoj me një pshertim profesori - kurrë n'at kohë një fillad i ambel shkundi pëmen e arka qi sicillte trupin e vjershtorit me një herë u mbulue me lule të bardha e në mes t' asajë prëndverë, qi zانات arbnoire i derguen në çastin e fundit vjershtorit të palodhun, shoqnuem për at pak rrugë qi mbetej der ndër vorre, ku i dhanë lamtumiren e mramë.

Gati për të përfaqisue kohët e turbulla të sotshme e për të mbajtur të gjalla në popull mynxyrat e fundit t' Atdheut, ngrehet madhështore fytyra e At Gjergj Fishtës, i cili mund të quhet goja vetë e popullit.

Due të shfaqti këtu simpatinë t' eme për françeskajët e Shkodrës të cilët, të pajuem me kulture të madhe e me ndiesi të fjeshta komtare, i kanë kush-tue Atdheut mish e shpirt e, të palodhun në mendimet e tyre, kanë dijtë të përkëthejnë në shkrim ndiesit e larta qi i u dikton zëmra. Për këto veprime populli shqypës duhet të i u falet atyne katër mueteve të kuvendit të Shkodrës nga të cilët dalin fuqit e kandshme qi shkelcine në kopshtin e bukur e jetresis t' onë. Në mes të këtyne muetevë qi jetojnë në Shkodër, mban vendin më të lartë At Gjergj Fishta, kështu e të cilët shoqnojnë e lixejnë gjelmshat shqyp-tarë në luftë ku për ndurin e vendit e për erzin e

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

të Parve, e *bâjnë deken si me lé*. Vjershtori françeskan, i ushqyem me kulturë klasike, diti të marrë nga jeta e latinve e të grekve të vjetër ç' do bukuri për të stolisë gjuhen t' onë e pjesët e tija lirike ngrihen fluturim mbi ç' do poezi qi mund të két dalë prej Zanës arbnore.

Lexuesi, thuejse, nuk beson se një dorë mund të két shkruar *Lahutat e Malcís e Nji lule vjeshtet*: në vepren e parë vjershtori këndon si mund të këndojë populli e në të dyten notat e ambla të muzhikës me të cilën Fishta

shoqnon mikun e humbun në prehjen e fundit, e ngrehin në lartësin hyjnore tue e largue fare nga populli, qi s' mund të kuptojë ndiesit madhështore qi r. jedhin nga zëmra e lëndueme e vjershtorit.

Me këta tre në ballët, pra, letresija e jonë s' ka mbetun as pak mrapa si kujtojnë shumë e shemblla e këtyne të mdhajve do të shtypë atdhetarët e flakët të bâjnë mrekullina këtej e tutje për zhvillimin e gjuhës amtare.

Mund të thomi, prá, në formë poetike :

S' ké sepse qahesh sot, moj Zânë arbnore,
E lân nuk jé në dhén e Kastriotit
Ku tre vjershtarë t'y të kan xânë prej dore
Dhe fam' të dhanë si n' kohen e qemotit.
At Fishta, po, me fjalën madhështore
Të pavdekun të la ne raste t' motit;
Naimi i Madhi me ambëlsi hyjnore
T' i ngrehë jehonet gjer ne valle t' Zotit.
Shiko, shiko, mbi maje t' Kalabris
Hija e De Radës të thërret nga varri
Qi Atdhén të gjáll e mbajti nder arbresh.
Kto shëmblla sgjofshin burrat e Shqipnis
Qi prap lirin, po, të gëzojë shqiptari
Dhe të drejtat e tija të dalin në shesh.

Zoi Xoxa.

S. Demetrio Corone, me 14 Tetuer 1921.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Shkollat t'ona.

Problemi i edukacionit komtár ka tërhjekë gjithmonë e në ç' do vënd vrejtiën e të dishemve, mirë tue e dijtë këta se prej shkollës rrjedh përparimi e lulzimi i një komi. Nji filozof françes fort i përmëndun, J. Simon, shkruen këto fjalë : "Populli qi ká shkollat má të mira áisht má i pari popull; në mos kjoftë sot, ká për të kënë doemos nesor,,

Mbassi prá shkolla kënka mjeti má i pari e má i fuqishmi i përlindjes së një populli, pse per ktë s'perkujdesen si duhet nierzt e urtë të cillët e shohin çiltas nevojën e madhe qi ká edukacioni nder né ? Po Qeverija a áisht tue i a dhënë kësajë njat çmim e rándsi qi meriton ? Pergjegjen e këtyne të pvetunave, o lexues, ké për t'a pasë në vijim të këtij shkrimi, per në paçdurim me e kendue.

Çashtja e edukacionit nuk zberthehet, tue çilun sa má shum shkolla, pse vjeftsija e tyne nuk pshtetet në numer, por në fryte të mira qi ato japin. Prandej nuk mund të thomi o të levdohe mi se sot qi kemi má teper se 500 *) shkolla jemi vû në rrugë të për-

parimit e se shpejt ky popull ká per t'u zgjue prej asajë plozhiti e amti qi e ká zatetë. Kjo s' mjafton, problemi má i madh áisht me pasë edhe elementin e duhshem per me mbajtë të tilla ndertesa. E mjerisht ket nuk e kemi kuptue endë; nuk e kemi kuptue se pa mjetet e nevojshme, pa një rregullim të marë e pa një shestim fjesht didaktik shkollat t'ona s' kanë per t'i a mrrijtë kurr qellimit e s' kanë per të dhënë frytet qi dishrojmë.

Qe tash në pak fjalë qellimin qi duhet të kën mësuesit t'onë në të përbamë e në zhvillim të programit të shkollave. Shkolla pik së parit duhet të jët praktike, d. m. th. do të japë sadopak një kulturë të vjefshme e të mjaftueshme, e cilla t'i vijë nxánsit për përdorim të drejtë të nevojve të jetës e mandej njajo kulturë t'a nrisë me përparue prej vetvedit në setcillen rasë. Tue ndjekë këto dy pika themelore, shkolla ká për t'a plotsue nierin e ká për t'a naltue t'bi gjithshkafen, kështu qi, mbassi të zhdivillohen e të përmirsohen të gjitha fuqit e nxánsi këtij të l' lentesisht ká

*) E perkohshmja "L' Europa Orientale,, qi del në Rromë, në numrin IV të shtatorit 1921, në një intervistë qi korrispondenti i sajë pat me ish-Ministrin e Arsimit Z. Kristo Floqin, mbi gjendjen e sotshme të shkollave t'ona, difton se në Shqypni janë çilë der tash 528 shkolla e se numri i mësuesve áisht 878. Në këto dit, prej një burimit t'i gurtë, marrim vesht se nder kategori të

këtyne mësuesve qi ká bë gati Ministrija e Arsimit për bugetin e vjetës së ré, vetëm 4% janë me diplomë edhe këta të kám në dy kategori: mësues me kulturë të përlimit e mësues me kulturë orientale. e tjerët má të shumët, s'kanë krye as pesë klasat të shkollave fillore. Le të mendojë lexuesi se ç' farë fryti mund t'apin këto shkolla !

Drejtimi

me i u ngulë në mënd principi qi jeta e nieriut s'â tjetër por një punë e padame. Po i u dha ky fill e ky drejtim shkollave t'ona, populli i ynë atëherë sugurisht ká me i ndjekë me andje e me dobí të vertetë. Por a thue i kemi të drejtue shkollat t'ona mbas parimeve qi ndjekë bota e qytetnue-me? Si thaçë mâ nalt mund të lev-dohemi po, më njên' anë se kemi një numer të madh shkollash, por m' anë tjetër do t' a rrfejme çiltas se mungesat e gjymtimet qi shohim n' organizim të tyne e në zhvillim të mësimeve janë të mëdhá e fort të damshme për të rritun të fëmijve t' onë. E shkaku mâ i madh ásh pakujdesi i zryeve kompetente në të zgjedhun t' elementit të pagatuem për mësimin filluer, të cillit element, përveç aftsis didaktike, shpesh i mungon edhe një farë kulture, e zelli e vullndeti për me muejtë me përparue e me permirsue mjeshtërín e vet, të cillen të thuejsh e ndjekë vetëm me qellim qi me i sigurue gjallnín vetvëdit.

Me kaq prá kuptohet se një mësues i tillë s' ká për të mrrijtë kurr me pre-gatitë si duhet e me permirsue landen qi do të zhvillojë; e kështu mësimet e tija, tue mos pasë një shestim e qellim të caktuem e një vijim logjik, kanë për të dalë të pakuptueshme e të pavjefshme aq sá n' e mram edhe ai vetë ka për t' u kujtue për kohë qi bjerre. Prandej masa e ré del prej shkollet e pagatitun për jetë pse fletët e madhnueshme të sajat s' i kjenë kurr diftue sa kje pranë edukatorve; në ket mënyrë

nxânsi t' u rritmen, mërr pjesë në shoq-ní të nierzimit pa e njoftë këtë e të shumen e herës as vetvedin. Qe prarrjedhimet e damshme të këtij edukacioni të pa sistem: djaloci i rritun pa një veshtrim praktik të jetës, s' ka njof-tim e guxim nder punë qi i perkasin, gjindet gadi gjithmonë në dyshim, e për mos me u çfaqë se ásh i pavjefshem ká për t' u shtij se kupton e din gjithshka; me kaq ai dishmon se s' ká fuqi karakteri e se s' ásh i zoti i vetvëdit.

I kuejt ásh faji i kësajë mrapshti? Cilli á shkaku i këtyne të zezave? Kuej i perket me e mprojtë e me e ruejtë masen e ré prej këtij shnerzimi, i cilli mund të bien ligshín e rrenimin e komit t' yne? Vertetë përgjegjsi të randë ká mësuesi për të rritun të masës së ré, por duhet dijtë se përgjegjsi të madhe kanë edhe zyrtarët e naltë të shkollave, ambjenti shoqner e familjar e të gjith organët e Qeverís, mbas të cillëve i riu, pa dyshim, drejton veprimet e veta. Sa për shkollë do të thomi se këjo e ká me detyr t' a mësojë nxânsin me njoftë jetën reale, (e jo vetem me u marrë me lexim e shkrim, si kujton e shanta e popullit t' onë), d. m. th. jo do t' i flasë për kohë e gjendje të rë t' onen e do t' orvatet me lrejtue ndiesit e të rijvet tue u kallxat e zhvillue mbrë argumenta mbi fami, mbi adhé e mbi ç' do viriut, ose me kaq trajtohet karakteri i nieriut.

Edukatori qi, përveç këndimit e shkrimit, i perkujdet me zblue të

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

metat e nxânsvet e me i a u paraqitë veset e mrapshta me qellim qi me i qortue, tregon se nuk njef e nuk din detyren e vet. Mjerisht e shumta e mësuesvet s' e mërr në kujdes sa lypset edukacionin moral, qytetnuer e patriotik, prandej mësimet e tyne s' i pershtaten aspak gjendjes s' onë as s' i vijnë gja kësajë, pse vetëm per shkrim e këndim populli i ynë s' ká nevojë. Këtij i lypet të kujtojë pozicionin e vet si popull i lirshem e i pamvarshem, i duhet të njofë nevojët e jetës e të mësohet me i vue e me perparue, per në daçim me i mshilë gojen anmiqve të komit, qi thonë se Shqypitari s' është i zoti m' u marshtue e m' u mkamë prej vetvedit.

Ndrrimi i shpejtë politik, i cilli na prû lirin e mvehtësin komtare, shkaktot të çilunit e shum shkollave pa një shestim e program të studiuem e të shqyrtuem mbas kohës e mëndoreve të vendit; të shtjëm prej entuzjazmit improvizuem gadi gjithshka, d. m. th. se u bânë shum sende pa i studjue e pa mendue. Per shembull të vetëthânunat Shkollat Normale e sidomos kurset e shpejta krijuen, në këto kohët e mrame një numer të math mësuesish pa një kulturë të mjaftueshme e pa cilsit e virtytet e nevojshme për hartin e mësimi.

Me dashtë tash me dhanë një gjykim të drejtë e t' arrsyeshem mbi këto shkolla, kishim per të pá se nder to mungon thuejse krejt ai hart edukativ e ajo methudhë e nevojshme per në drejtue mësimet fillore kah qellimi qi

kanë. S' mund të rrëmë pa e thânë se nder shum shkolla mësimi jepet pa një plan didaktik e se nxânsit janë të detyruem me mësue shum njoftime pa dijtë mirë kuptimin e perdorimin praktik të tynë. Ju mësohen rregulla, ju epen per mëndsh vjerrsha e mësimetjera të pakuptueshme per mende të tyne të njomë, ju caktohen ushtrime gjith farësh e aq abstrate sá me i lodhë e me u ligstue vullndesen. Njimend se aty këtu ndeshemi në ndonji edukator t' aftë, i cilli pa e pasë shestue planin didaktik të klasës së vet, s'vên dorë në zhvillim të mësimetve; por shkollës me gjith ket i mungon ajo lidhni e harmoni, pse programet e secillit rend s' perkojnë as s' ndjekun planin e përgjithtë t' edukacionit filluer. Prej këtij veprimi të pakujtueshem mësimi del doemos i pafrytshem, pse njoftimet nuk dikojnë në ndergjegje të nxânsve, por lânë në ta një pershtypje aq të lét e të mrapshtueshme, sa në pak kohë zhduken prej mëndes së fëmijve. Shi njikjo është arrsyjeja qi na shtjñë të thomi se mësuesit e onë po i mësojnë fëmijt e të riit pa shkollë e jo per jetë të tyne.

Kush pra mundet me mohue se edukacioni nder në s' perhiron të menduemit e të ndiemit t'onë e se të metat e gabimet qi shfien nder shkolla t' ona nuk janë krejt taji t'onë? S'janë paketa inspiorë, drejtorë e mësues qi s' perhidenen per teter, veç qi t'u dalë rreth rregullisht e si e lypë marshtu ai buroriat i zyres së tyne, tue u tashetë per dukë e jo per substancë.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Shkurt me e thënë mâ kjasas, me fjalë të filozofit Kant: *shojm se e shumta e njerzve me randsi menaajnë vetem per vedi e s' marrin pjesë aspak nder provë të vjeshme, qi munden m' u bâ mbi edukacion të popullit, me qellim qi të permirësojë e të përparojë natyra e nieriut.*

Asht koha prâ qi të mendojmë me një kujdes mâ të math per shestim të marë të shkollave fillore, pse me ket udhë qi po ndjekim, perposë qi po pshtjellojmë e dobsojmë mâ teper degjen e arsimit, po i pertrimë më një kohë edhe dam e rrenim shtetit e atdheut.

Kjo levizje e paprashme qi shifet an'e kand në botë per të mkamun të njerzimit, a thue s' do të na trandin edhe në Shqyphtarve, tue na bâ me u çue prej asajë plozhii e amti qi na kâ zatatetë e mjerue aq fort deri tash? A thue s' do të na bâjnë m' u perkujdesë

per shkolla t' ona, pa të cillat komi i ynë s' kâ si i suguron vedit dritë, liri e begati?

Per në daçim prâ qi breznija e ré të gahet disi mâ mirë se na per kohë t' ardhshme, lypet qi mos t' a lëshojmë nder duer të pavjeshme, nder duer t' atyne mësuesvet qi s' kanë farë veshtrimit didaktik e qi s' perkujdesen me permirsue vetvedin, jose mâ me edukue tjerët. *Shkolla asht e ka me kënë gjithëherë pasqyra e mësuesit.*

Në dona prâ perparimin e shkollave t' ona, s' mjafton ndjeti i mirë, por lypset zelli e bashkëveprimi i të gjith njatynve qi e kanë per zëmer edukacionin komtâr, të cillit doemos duhet sa mâ parë me i dhanë at drejtim qi perkon me natyrë t' onë e at shestim qi lypin kohët e qytetnimit të sotshem e gjendja e atdheut.

Nji mësues.

B U Z Ë K U Q E S .

Këndon te rahi, 1) - e gjegjinj me harë
Këndimi vjen mua zemëres në fund:
bukuris s' ate dielli po i kâ hjë 2)
se lulishta për tyna e tanë u shkund.

E gaz e lot o vashë për mua ti jë
me gjith se nkë 3) llambaren 4) në kalund,
se Malli shigjetoj mua që të lë
e tue qeshur ti vënje tundu 5)

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

O vashezë mez-hollë se shkon hera
e kamba jote shkelen nka sa kaq
lulat që tyna solli paravera

Fort jeta varesen mua të zî,
të mbajn mënd, ku do vete e s' kam paq
se në shuhet e shkreta dashuri.

Zef Serembe-ja

Vlona në kohë të mesme.

Prej Dr. K. Jireček-ut.

Vijim prej N. 1.

Aso kohe Vlona nxirte jashtë si-
domos drith e krypë, e mandej edhe
mëndafsh, likura, peshk, putarga e
petrita gjahu. Që nga jashtë sielleshin
cohna e sende hekuri.

Në të XIV. shekull popullësija ish
mâ e shumta greke, bashkë me shqip-
tarë e sllav: Vasilus filius quondam
Michaelis Sinoffi 1326, Armiraia 1350,
Micali Politi e Costa Sinat 1354, Dy-
mitrius spadarius frater Armiraye 1391,
Miraglia Laretich 1408, Micha de Lareti
1390, Janis Pepano e Manuel Lurricha
1391, Dimitrius Spata e Georgius Puliti
filius comiti Leo de Avallona 1414,
Nicolaus Ribiza (ribica në serbo-
kroatishte një peshk i vogël), Grecus
de Avelona 1429 etj. Gjindeshin edhe
çifutën: Ebreus Chainus habitator Valone
1414, Frainus Judeus de Avalona 1425.
Si difton, mitropoliti Anthimos mâ të

fundshmit çifutën të Vlonës iknë në të
XVIII, shekull në Korfuz, Kostur e
Monastir. (Duket se tue marrë për the-
mel rregullen e gabueshme qi edhe
sot mjerisht po përdorohet, se ç' ka
është orthodoxës lypset të jetë o grek,
ose sllav, kështu edhe shkrimtar'i jonë
Jirečeku është gabue tue thënë se po-
pullësija e Vlonës ish në shumicë
greke, bashkë me shqiptarë e sllav.
Emnat e disa vendasve të Vlonës qi
na i paraqet si argument, nuk kanë
tingllim grek veç shqiptarë Sinofi,
Armiraja, Politi, Sinati, Lareti, Pepani,
Spata, Puliti etj. Edhe nënin Laretich,
të cillin e pandeh sllav nga shkaku se
ka fundimin në *ich*, nuk mundemi t'a
pranojmë, se si duket Laretich nuk
do të ketë qenë tjetër veç se një nga
familja Lareti. Në dokumenti tue qenë
sllavishm e ka sllavizuem tue i a dhënë
të fundim në *ich*. - Sh. i përk).

1) rrabi - koder; 2) hjë - hije; 3) nkë - nuk; 4) hambar - shkollë.

5) tundu tund - rrjedh prej italishtes tondo tondo e t. th. tonda.

Në pikëpamjen fetare deri në të XVIII. shekull Vlona ish nen argji-peskopinë autoqefale t' Ohrit. Hahni përmendë rreth qytetit rrenimet e 6-7 kishave ase kuvendeve. Mbas Anthimosit të krishtenë grek (këndo orthodoksët. Sh. i përkth.) kishin një kishë e kushtueme shenjtit Blasios. Në vjetë 1600 ish edhe një epishkop i Vlonës e i Kaninës. Këjo epishkopi u bashkue më vonë me mitropolin e Beratit edhe ashtu qindroj deri ndër ditët e sotshme. (Këqyr Gezler, Das Patriachat von Achrida, Leipzig, 1902, faqe 20, 30, 31 e 33).

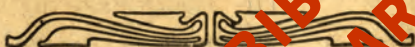
Përpara Vlonës është nisija e Sazanit (Saseno) me male deri 331 metra nalt, e cila në kohën e vjetër quhej Sason e qi përmendet edhe prej Caesarit. Tashti këjo nisi ka një kandil e në verë banojnë mbrendë barit, qi kullosin dhent e tyne. Dikur këjo nisi ish një pusi për kusarët e detit. Si e kemi thënë këjo nisi qys. në vjet 1389 si pajtim ish nen administratën venecjane të Korfuzit. Në kohë të mesme këjo nisi përmendet edhe ndër përshkrime udhëtimesh. (Këqyr Spyridion Lampros, I nisos Zason në Neos Ellinonimon 11, 1914, 57-93).

Gjiu i Vlonës është një sqe e madhe shumë e mirë, e rrethueme prej malesh me shkëmbij. Nga ana e prendimit është e mbyllun prej detit të hapët prej një varg malesh me shkë-

mbij qi rrëxohen thik mbi det, vetëm mbi majet e shkëmbijta të veshuna me pyje, me maje deri më 839 metra nalt. Këjo sinisi e shkëmbijtë përfundon me *Cap Linguetta* ose greqisht *Glossa*. Këjo është *Acroceraunium promontorium* i Rromanvet, fundi i malevet *Ceraunii* ose *Acroceraunii montes*. Anna Komnena difton, se si duka norman Robert Guiskardi më 1081, në fillim të luftës kundra Bizantinvet, gati sa nuk u mbyt me anët e veta ndër këto paramale prej një fortunes së madhe. Këjo bijë perandori shkruen me fjalë të gjalla, ernat qi tue fryem prej malit në mes të një bore e çuen detin plot valë e në midis të fortunës rremat u thyen, vëlat u shkyen, shtyllat e tyne u rrëxuen edhe se si një shumicë e madhe e anivet të flotës normane u mbytnë ose u rrenuene të përplasuna në breg. Një ndër skajet më i mshehun ndër male n' anën prendimorë të gjiut të Vlonës quhet *Porto Raguseo*, i cili qysh në vjet 1476 përmendet si në karten e Beninacasas, ashtu edhe ndër shkrimet e kronistvet të Raguzës. Mbas një venecjani të XVI. shekull ketu shjugu i Shqipnis, "il fine dell Albania", (Starine 12, 202). Nën kohën e vona të Romës në jug t' Italis (Aqionit e Durrësit) kufini i Epirus nova (kryqytet Durrësi) edhe i Epirus vjet.

Vijon

H. Mosi

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Nji zemër bujare.

Disa dit më parë një zotë prej Helvetije e quejtun Noëll Roger ka vizitue Shqypninë e ka pa gjendjen e vështirë dhe të mjerueshme të muhaxhirit që u janë djegë e pjekë banët e plaçkitë gjaja prej ushtrive serbe. — Këjo zotë i ka dergue një letër fletore «Journal de Geneve» ku tregon mjerimin e shemtimin e muhaxhirit të viseve të shkeluna prej serbvet. Na po e përkëthejmë përmbajtjen e letrës këtu poshtë për t' u tregue lexuesvet t' onë se sa me shprehje dhimbe e me shpirt të mirë e ka pershkrue Zoja e permendun gjendjen fatzeze të vllazenvet e motrave t' ona, të cilët janë flij, jo vetëm të mizorivet t' anmikut, por, sikur jemi vertetue nder shumë rasa të këtyne kohve të fundit, edhe të tendencave e epsheve të shqyptarvet vetë e sidomos të disa . . . politikajvet të Shqypnis. Zoja Roger ka përbërë edhe një komitet zotash helvetiane për të mbledhën ndihma paresh e petkash për muhaxhirët t' onë, të cilat ndihma kanë për t' u përda nëpër mjet të Kryqit të Kuq Shqyptar.

Letra është këjo :

Përdëllimi i math i fëmijvet të Shqypnis.

Posti i Kryqit të Kuq Amerikan i Tiranës, tue pá të sosuna fondet e tija, me krijimin e një shkolle teknike shqyptare, që në fund është krejt e dobishme, kje shtrëngue me u pré të ndamet e supës muhaxhirit e me voglue tepër fort të ndamit e qumshtit (tâmbllit) për fëmij të vogël.

Prej asaj kohe muhaxhirët po vdesin të shqimbun prej ethevet që po përllajnë këtu të gjithë të pa-ushqyemit. Dje kanë vdekun shtatë . . . sot katër . . .

Qe se po barin edhe një : trupi i thát i tij po sa e ngrehë mblojen (qefinin) mbi arkë (tabut), që po e mbajnë tufa e miqvet të tij, tue dhënë supat e krahvet të tyne rend mbas rendit, mbas

zakonit të bukur të musulmanvet. Një burrë tridhet' e pesë vjetsh që mbaron për tri dit !

Grueja e tij qindron e krrusun para prakut të banës së saj — nuk mund të guxohet me u thënë shpija e shis — fytyra ngjyrë dylli, e sëmuetë edhe ajo e tue mbajtë në krah një fëmijë — gjithë pagjak që mundon kot një krahner (gj) të veshkun, të rradhun e tash në kohë të shterrur, një gojë e zverdhun është shtrë pranë saj, nërsa dy napa afër, fqijet e ndejuna qark qajnë e vajtojnë me njëhun më një sythem monotoni këngë të mëne shme që duket vajtimi vetë i kësaj tufe njerzore të mjeruesme.

Nana tue negue vocrrakët e saj më

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

pyetë se qysh ka për të muejtë me i ushqyë mbas tashit?

Shka me i përgjegjun? Me të vërtetë nuk mund t' i thohet se s' ka për të pasun keq kujdes e se asnji prej të treve nuk ka për të pritun jo dimnin, po as mbarimin e këtij moji qi po fillon. . . . Por cili prej të trevet ka për të vdekun i pari?

Grá tjera kanë dalë prej ndertesash të gjata e pa dritore ku janë shtë famijet. Kanë shi plehnat e vjetër prej këtyne haneve ku shtijshin pak mâ para kualët ndër dit tregu. E këjo përban përpara ndertesës grumbujt e plehnavet ku ladrojnë fëmijt.

Grát afrohen. Diñojnë fëmijt e tyne. Punë për t' u habitun! Këto grá të zbeta, të shkrime, me fytyra aq të veshkuna qi duken plaka, janë padyshim të reja: kanë në krah kërthij qi po sa kanë lé. Fëmijt qi kanë për gjí i gjajnë e kanë edhe këta po at bukurí patetike të, fytyrave ku nuk ka mâ as mollaxa faqesh, as mish, as gjak, të thuesh aspak mâ jetë — përveç syvet të mëdhaj fort qi zënë fytyrën mbarë e janë të mbúshun me trishtim. . . . E mandej a thue kanë të gjith një moshë këta fëmij? Ata një vjetshat janë aq të dobtë e të thatë sa ata tre muejshat: duerza kocijsh, krahnorë të dalun esht-nash. Të gjith janë jashta rendit të fëminís së tyne me at shprehje të kopatun e të tregueshme e me at shikim pa-shpresë qi të ndjekë. Ah! ata sý të bukur e të këthjellët, si me i fshí prej mëndes sýt e atyne fëmijve të vogjel të dënuem? Kanë pa dritën qysh prej

ditës së katastrofit komtár, pushtimit serb qi ndoqi të gjitha familjet e katundeve fatzeza qi kjenë prej e zjarmit. Prej kësaj botë nuk njofim tjetër përveç se një mijë të ligat e ús, të ftof-tit e t' ethevet. Nuk kanë për të pasun kohë me njoftun tjetër gjá.

Në Shqypní ka mija e mija muhaxhirsh vetëm prej anës të Dibrës, një pjesë e të cilës hynë mbrënda kufijvet 1913, shenjue prej Fuqivet të Mëdha, në dhunë të parimit të komsivet, — pa numrue shumicën e muhaxhivret të veriut, ata të rrethit të Kastratit, qi hyjnë po ndër këta kufij vetë e qi s' janë kursye prej të shqimbunit sistematik. Nji popullsi 800.000 shqyptarësh, pjesa mâ e madhe e të cilvet jeton ndër katunde krejt të largta, ndër male, nuk mjafton me i ndihmue gjith këtij njeriu. Mandej, ç' farë travajësh po hjekë ky vend në ket kohë vetë!

Të gjitha fuqít e tija janë shtë në punë për me jetue e vetëm me jetue. Mbi këtë, gjendja e paqindrueshme, lajmet e përkundërta e sidomos invasjonit qi ka fillue. Qeverija bân ç' mundet për muhaxhirë — në Tiranë u dëne bukë — por këjo nuk u mjafton për me i mbajtur në jetë. Bure, qi janë edhe të rij kërkojnë punë s' ka farë pune për ta. Këta malsorë qi zotnojnë mbi ndonji shpat më një shpí, një atë një ullishtë, dobeson me chpejt ndër fusha; janë prej e shequeme për malarien.

Qytetet e qendres (Siç spnis së Mesme) e me të veriut tregojnë edhe ata këto fytyra të pajtuesme. N' Elbasan, ku

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

prefektura i ka bâ konak 2500 muhaxhivet, kemi pá para xhamís tufën e palevizëshme të tyne. Pa pritun u ngrijtë një zâ. Nji grue, të cilës i u dukshin sýt e trishtueshëm e ngjyra e lemonit ndermjet të velit, flitte : — Për të parën herë kemi kënë djegun . . . Jemi këthye . . . Kemi miratue shpijat t'ona . . . e mandej përsëri na kënë djegun katundin Jemi këthye prap. Kemi ndërtue përsëri ndonji strehë. Për herën e tretë kje shqimbë e shkru-mue krejt . . . Për në nuk ka mâ shpresë

Njizet familje janë mbledhë në një shpi të rrenueme me mure të shkoquna, më dritore të smadhueme prej termetit.

Në Shkodër muhaxhivet e anës së Kastratit u ásht dhânë për banime jervina e ahre të mjerueshme, mâ të shumen pa dritore apo të mbylluna ligësht thjeshtë me trina ase të hapuna në një mënyrë që nuk mund të mbyl-len. Kam pá katër vetë që banojshin tash një vjet në një kësollë pulash. Nji shumicë familjesh malsorësh në një shpi të shpartallueme ndër katër anët të thuesh pa mblojë (pullaz) u strukshin ndër skaje për me u mprojtun prej rrjedhës s'erës që bante me u hjedhun teshat që ishin vjerrë ndër mure. Këta malsorë janë të dispruem.

— Kemi me vdekun të gjithë

Nji grue e shtrîme për dhë, e këputun prej ethesh më tha :

— Me muejtë me ju tregue se çë vyejmë !

Me tregue . . . Mjafton me i pa

Me banim kaq të ligësht, kaq pak të ushqyem, kaq pak të veshun : fytyra të nxîme, të pamish, burrash pleq, ngjyra ethesh, lot tue rrjedhun mbi faqe kufomash, e të gjithë këta fëmij të vogjel që s'kanë për t'u rritun

Në një strehë të mjerueme pa dritore, e banueme prej katërmbëdhjetë muhaxhirësh, në mes të një sheshi të shpraztë, bash kundruell të çelmes së deres pa kapakë, ishte shtrî një grue mbi një pël-hurë thesit. Për brî saj ishte një kërthi që kishte lé para dy ditësh i shtrîmë mbi një tjegull. Fytyra e nânës sillet kahë unë. Janë ethet që e kishin shkri-deri, n'at shkallë. Ishte vetëm me vëllanë e vet, një djalë të mjeruem. Burri i saj ishte ndër kufij. Nuk kishte tjetër perveç se ato zhele.

Fëmija i shtrîmë në tjegull hapi sýt e tij të zezë e të bukur e shikjoj. Kishin mërrijtë me i a pushtue ún e tij me ujë sheqerit. Dishka si të qeshun u përshkue ndër buzë të tija të njoma që po sa ishin çilë e që i kishin vûrreth mâshkut.

Për me i dhânë njerzvet shëmbullin e pasosun të vobsis, Krishti pa dashtë me lé në një shtallë e pat në vënd të djepit një grasht. Në më tjetër shtalla ishte e mbyllun dhe e ngrohtë e kishte një shtrojë kashtë për nânën e për fëmijn. Marija muejtë me pushtue trupin e saj të dobtë, emishët e njomë të kërthînit nuk kishte shemës. Rreth t're qindronte heshim dachamirë e fryma e qetë e haur dhe mushkull . . . Këjo nânë nuk ka përveç se orën e kundrejt gavrën plotërr prej nga futet e shperthen era

e vjeshtës; vocrraku i saj është lidhë në një tjegull, e lanun për ballë t'ërës s'akullshme qi e prenë. E ata të mjeruem rreth saj, të hutuem prej fatkeqsís së tyne vajtojnë me brimë pa muejtë me i ndihmue. Kurrnji rreze e hyllit të barijvet nuk shkelxen nen ket mblojë të shpartallueme.

A nuk i është lanë pra kurrnji dritë shprese fëmijvet të vogjël të Shqypnís?

Janë flij të një lufte qi s'e ka bā vendi i tyne, e qi me gjith ketë është tue u perdorun si një i muejtun e tue u marrun nepër kāmbe e po i shiten të mbetunat e tij, E prā Europa ka pasë dhimbë për fëmijt e të muejtunvet.

Shoqnija e komevet ka njoftun parimin e solidaritetit njerzuer kundrejt vuetjes e pësimit. A është punë qi bāhet me lanë me vdekun kështu uni mija europjanësh të vogjël, jetë të kushteshme qi kishte me u lypun me këne dy herë të dashtuna për në, e kur nuk pushohet me folun për drejtí e të drejta? A s'ka per të pasun as një farë shëj dhimbe per ta?

Qeverit mund të lanë me u krye padrejtsina të mnershme, këjo nuk mund të na çudisin mē Por na burra e grā qi janë fëmijt t'onë gëzimi i zemrave t'ona, t'i apim krahin mē në fund këtyne fëmijvet të vogjël të Shqypnís. U lypen petka, u lypet për ditë supa e qumshti .. T'i ndijmë të ngulun mbi në të gjith ata sý t'unshem ndërsa na qindrojmë para tryezave t'ona me të gjith të mirat. A kemi me guxue na me hangër deri sa mos t'i bājmë pjesë edhe atyne?

NOËLLE ROGER

Kúr do të kemi pagjë ?

Tregohet se një herë një gjel plak kishte ndëjun mbi një degë pēme, e dhelpna po u mundote me mashtrime të veta me e grabitë tue i thānë ; Mirë se të gjëjë kushri ; a e din ti lajmin e bukur qi ká dalë e ká marrë dhën ?

Une jo, besa, u përgjegj gjeli ; po të lutem mē kallxo ndo' i send mbi ket punë.

E dhelpna i a priti ; Dieje se është vendue pagja e pergjithshme ndermjet të gjith frymorve ; mbas sodit s' kemi pse kqyremi mē shtremtë me shoqi-shojnë ; prandej mundesh m' u ulë këtu poshtë, e kena per të jetue villaznisht. Gjeli u kujtue per dredhí qi desht me i hjekë dhelpna e i tha : Per të vertetë se s'kishte muejt me mē prū lajme mē të bukura se këto qi po difton ; e qe se' i tesh po vī me u pershndetë me Por çka po shof: dy langoj janë lëshue si të tērbuem e janë nisë në pikë të vrapit kah na !

Dhelpna tek ndjeu këto fjalë, të llat i muer per të verteta, s' bān as një as dy e muer me ikë. E gjeli tue qeshë i a priti: Kah po ike? Pse po mshehesh? Çka jē tue dashtë, moj kushrinë e dashtun masi e din se është vendue pagja ndermjet të gjith frymorve?

Po drue, tha dhelpna, se s' kanë këne lajme të gjith mbi ket punë.

Langojt s' u shifnin kerkund, por dhelpna se ndali vrapin aspak deri sa u zhduk.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

* * *

Po nder nierz a mund të shpre-sojmë se ká per t' ague ndonji herë pagja? Na kishim me thânë se der sa të sundojë në botë dredhija e padrejt-sija, der sa mos të lêhet më njën' anë egoizmi, mbas të cillit e shumta e nierzve drejton veprimet e veta, s' ke-na re të pasë kurr suguri jete e gja-llnim të qetë, por vorfnim e rrenime gjithfarësh.

Kena pá e shofim në shum rasa, se smira, interesa e veçantë, lakmija e gjāsë e e rytbes po e verbon nieren tue e nzitë, e edhé në mos pastë të drejtë, me përdorue fuqin kundra sho-qit mâ të ligshhtë, nonsé e di se âsht me arrsyte të plotë në dorë, Prandej, s' prânë trathtija nder shokë; njëni damton tjetrin; të thuejsh gadi askush s' mendon per shoqni veç per vetvëdi; rëmbahet gjâja e huejë; prozhmohet miku, neper kâmet i dobtí, i pafuqishmi e i vorfni; dhunohet shoqnija me gjith farë të zezash, shkelet ndera e shokut per pak fitim; punohet pa drejtsisht gadi nder të gjitha rasat e zyret, sa mos m' u njehë mâ nieri i urtë, por mizuer, per mos me thânë bishë e eger.

Duhet qi nieri u t' ushtrohet pa prâ nder virtyte shoqnore, tue i vû barrë vedit me krye me ndergjegje të dlihtë të gjitha detyrët qi ká ndaj vehten e ndaj shoqin e at here po nierzija ká per të gzue pagjen të cillen rreket kot me e kerkue me mjete tjera.

P. T.

BIBLIOGRAFI

«Atdheu». Organ i Qandres së përgjithshme të Federatës së Madhe «Atdheu» E drejton Seid Kemali — Çmi-mi : Fr. ar. 0.50 copa.

Me ket êmen Qandra e pergjith-shme e Federatës së Madhe «Atdheu» nisi të botojë në Vlonë organin e vet

nen drejtim të Z. Seid Kemalit. Numri i parë i kësaj së përkohshme qi duel në dritë në rasë të kremtes «28 Na-nduer», në një trajtë të hishme e me letër të mirë permban : 1. Parathanje; Seid Kemal; 2. Naltsimi ekonomik : Dr. Terenc Toçi. 3. Vullnet në punë: Seid Kemal; 4. Shqypnija (vjerrshë): At Gjergj Fishta; 5. Flamurit (vjerrshë): Gjik Palla; 6. Jeanne d'Arka: Xhevdet Mehqemea; 7. Atdheu: Atdhetari; 8. Historija e Randësija e Bujqësis: Is-mail H. Hyseni; 9. Peronospera e Har-dhis: Kadri Borshi; 10. Kongresi per Bashkimin komtar; 11. Pjesa e lloga-rivet të Federatës.

Në lexim të kësaj lande të zgje-dhun e të shkrueme më një gjuhë të pastër e të lehte shihet se qellimi i së përkohshmes âsht fort i naltë e fort i vjefshem për gjendjen e sotshme t'Atdheut. Qellimi i sajë âsht me u orvatë per me përmirsue e me i dhanë një shkas kahë përparimi bujqësis, e cila âsht një gurrë e vertetë pasunije për popull t' onë, me mujtë me njallë e me naltsue nepër mjet t' industrive gje-ndjen ekonomike të vendit si edhe me qitë në zëmer të shqypstarve mësimet e shëndoshta të një edukacioni mo-ral - Përveç këtyne tri degëve qe për-mëndme shpresojmë se e përkohshmjja „Atdheu“ ka për t' u përkujdesë edhe për një tjetër problem në randsi për gjallnim të komit t' onë d. m. th. ka për të pasë në gjí i sajë edhe pjesen hygienike për me mujtë me u bû ballë disa lëngatve fort të dëmshme qi janë kahë përhapen e kahë ligshënie ditë për ditë t' ish shqypar e keqntu me mërrijtë me përntue ndopak gjendjen shëndetsore të tij.

Urojmë qe „Atdheu“ të përhapet me për të gjitha vjet e Shqypnis, të ket jetë të gjatë e të mërrijë, me shkri-me të veta të çmueshme me pasë frymë qi dëshron e me i siellë komit t' onë përparim e lulzim.

Criticus

R r o k u l l S h q y p n í s

SHKODËR — Sivjet dita 28 Nánduer u kremtue m̃a me entuziazem e me gëzim pse kësaj herë të gjith ishimi të suguri se Shqypnija kishte pshtue prej çdo rrezikut e kercnimit të huej e njihei të thuesh gadi me të gjith kullit e 1913 si Shtet i pamvërshem prej Fuqive të Mëdha.

Federata „Atdheu“ gjithmonë e para n' organizim të kretimeve, me zell e kujdes të nji komiteit të posaçshem u mundue edhe simjet për me i dhanë shkëlqim e madhni kremites. Naten e festes, n'oren 4.30 shi n'at kohë qi qyteti ishte sbukurue me arki, me blerime e me flamuj, erdh prej Tirane komisioni i Lidhjes së Komeve. Të pritunit kje i madhnueshem; perposë Bandës së Perlimentares e fëmijve të shkollave i duel perpara edhe Banda „Vllaznija“ me kryeparë e shum antarë të Shoqnis e nji shumicë e madhe popullit. M̃a vonë Banda e Federatës, bashkë me popull e pri prej nji tubë djelmoshash me kandila në dorë, shetini rrugët m̃a të parat të qytetit tue gëzue e argtue popullin me copatë bukura muzike, me këngë komtare e me fushqeta. Ky gëzim vazhdoi deri vonë.

N' e nesre moti nuk kje i mirë e programi i kreimit nuk mujt me u shvillue plotsisht. N' oren 9 mbassi u këndue nji Te Deum në Kishë të madhe, u mbajtë pa a Perlimentares nji ligjiratë, mbí randsi të ditës prej Z. Ndoc Çobës e në 10.30 nji tjetër fjalim tu Qandra „Atdheu“, prej Z. Kolë Krajës, kryetarit të Shoqnis, i cilli nder sa sën timermendit edhe të gjith ata deshmorë e fatosa zâmdhaj qi derdhne gjakun për liri e të drejta t' Atdheut. Kuj-

toj Zelin e Simon Harapit, *nderen e djelmnis së Shkodres*, qi u vra afer Durrsit me 16 Gusht 1912 tue luftue për kôm kundra sundimit anadollak, Dedë Gjo Lulin, *trimin e Traboinës*, qi me të gjith fisin e vet u shkri me gjã e me rob për të drejta të Shqypnis, Ceno Sharren, Haki Glinen etj. atdhetarë e idealista të vertetë qi bane flî jeten për pshtim të Mbretit e t' Atdheut e Kolonel Thomsonin qi kje *zemmra e shqypiarve* pse me dekë të vet, qi bani për nder e pshtim të komit t'onë, na mësoi të gjithve se si duhet me e dashtë Shqypnin.

Në mbramje Perlimtarja shtroi nji tryezë të madhe për nderim të Komisionit të Lidhjes së Komeve ku kjenë grishë edhe shum të parë të vendit.

* * *

Në rasë të kremit populli u argtue edhe me dy t'aquna teatrore. Me 26 të Nandorit n' oren 5.30 dega teatrore e Atdheut luejti në calë të Kinos dramën komtár pësë veprimesh „Besa“, të Sami Frasherit. Drami në të tfaqun nuk pat nji efekt fort të pelqyeshem e këjo punë rrjedhi prejse disa pësë nuk ishin këndë dá mbas natyrës t'amatorve e për arsye qi nji nder protagonistët m̃a të parë, ai që do të loste pjesen e Vahides, u larete prej Shkodret shi nder a'o ditë mram. Kështu qi shkaktoi, krejt pa kohë, nji ndërrim e pshtjellim nder amatorë tjerë. Për mos me rá pëp në nji të tjetër gabim këshillo me qi n' herë tjetër copa e teatrore të studjohet mire perpara e të aktrohen me sët mbas natyrës t'amatorve pa me meje seicilli nder pa me hane shpirt t'auktorit e me naqë me shije t'mjeshtri rrolin e vet.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Nji pershtypje fort të kandshme bëni në popull tjetri dram origjinal komtar i titulluem "Trimnija e Oso Kukës," shkruar prej Zefit Mark Harapit e qi u paraqit prej amatorve të Shoqnis "Bogdani," me 28 Nanduer. Vepra është për t' u çmuar pse na paraqet qindresen qi fatosi i ynë Oso Kuka bëni në Vraninë kundra malazezve e trimnën të pashoqe qi kreu në kullë ku i rrethuem, për mos me rá i gjallë në dorë t' anmikut, i dha zjarm barotit e u bë flit me shokë të vet e me shumë malazez. Pjesen e Osos e luejti Z. Luigj Mieda, i cili me natyren e vet t' athtë u suell mjaft mirë. Rrolin e Kapidan Mirkut, përfaqësuesit të Malit të zine Shkoder e tfaqit me shumë mjeshtri e shpirt Z. Kolë Shiroka e në një mënyrë iort të kandshme u prur edhe Z. Zef Hila, i cili kish marrë persipri pjesen e Isuf Ef. Lodres, dertarit t' Abdi Pashë Çerkezit. Meritojnë m' u përmendë mandej Z. Kolë Gurashi qi luejti pjesen e Abdi Pashës, valis së Shkoders; Z. Ejell Ljartja qi bëni pjesen e Soko Tonës me një të prur e shqyptim krejt si një i dukagjinas; Z. Ndoc Prendushi qi luejti pjesen e Prënk Mark Kolës, kapidanit të Mirditës, Z. Ndoc Paloka qi bani natyrisht rrolin e vet e Z. Paolin Prendushi qi luejti pjesen e të nipit t' Osos. Drami mbas dishirit të popullit u tfaq edhe dy herë tjera.

* * *

Me 29 të mojit të kaluem malsorët e Hotit, të Grudës e të Kastratit, për prej Franciskanve të Malsis së Madhe e prej Bandës "Vllaznija," shkuen deri në Perlimentare për me i paraqitë përfaqësuesve të Lidhjes së Komeve, për mjet të një deputacionit, ankimet e veta për padrejtisi qi u kishte bërë Europës tue i lanë nën zgjedhë të Serbve e për me kerkue bashkimin e visave të tyre me Shqypni. Metingu kje të-

për i mallnjyeshem; së mbet qytetas pa u permallue tue për vorfnin e mjerimin e math të grave, të fëmijve e të burrave të këtyne maleve qi kanë shkruar gjat e mallin e kanë derdhë për për gjakun për liri e të drejta të tokës shqyptare e qi sot mjerisht vuen në të fshtirat më të mëdha të vobsis pa pasë kurrnj ndihmë a të përkrahun prej Shtetit e prej vllazeneve të vet. Para kishin një flamur të zi e një tabelë ku ishin shkruar këto fjalë në gjuhë frëngishte "*Comme marque de deuil les tribus de Hoti, Gruda et Kastrati victimes des atrocités de l'ennemi*," Në shëj jazit fiset e Hotit, të Grudës e të Kastratit qi u bëne flit prej mizorivët t' anmikut.

Një nder përfaqësues të Komisionit duel në balkue të Perlimentares e i premtoi popullit të Malsis së Madhe se kish për t' i paraqitë Lidhjes së Komeve ankimet e të drejtat e tyre e se me gjith fuqi do të përpiqet për pshtim t' atyne viseve shqyptare.

TIRANË — Krizi i fundshëm i Ministris, i cili kje tue i shkaktue trazime fort të rrezikshme vendit, shpejtoj parakohet të çilunit e Këshillit të Komit - Parlamenti në mbledhjen e e parë qi mbajti me 22 të k. m. mbassi muer para sysh lirim të viseve të Prefektures së Drinit prej verbvë vendoi me shumicë zanesë rrximin e deputatve të kësaj krahine e fillimin e zgjedhjeve të reja të mbledhjen qi u bë mbasdite në orën 3 të kryeministri Z. Pandeli Evangjeli qna spjegimet mbi ngjarjet e fundshme të Kabinetit ku u përse dy anarët e Këshillit të Naltë Z. Aqir Pashë Elbasani e Emzot Rumei kishin vepur kundra statutit të kongresit të Lusnjës. Për ket arsye Parlamenti me 42 zane kundra 9 qi së voten i rruaj prej Këshillit të Naltë e në vend të tyre zgodhi Z. Ndoc Pistu-

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

llin, kryetarin e shoqnis "Per të drejta komtare," e Z. Ymer Pashë Vronin.

Të shtunden, me 24 të k. m. dy antarët tjerë të këshillit të Naltë Z. Abdi Toptani e Z. Dr. M. Turtulli i paraqiten Parlamentit dorëhjekjen. Këshilli komtarë permjet te një komisjonit i u tfaqi nevojën që ka Atdheu për sherbim të tyne e i u lut mos me u shmangë prej detyrës. Tue pë qindresen e tyne mbi dorëhjekje, Parlamenti kje i ngushtuem me zgjedhë me zane të mshehta dy tjerë, Z. Sotir Pecin e Z. Refik Topijen.

Kabineti i Z. Idomen Kosturit, i cilli kje formue perkohesisht me kryetarët e zyreve deri sa të mbledhet Parlamenti, dha me 24 të k. m. dorëhjekjen. Këshilli i Naltë ngarkoi Z. Xhafer Ypin për të formue sa më parë kabinetin definitiv. Kabineti i ri, i cilli pat votë besimit prej Parlamentit, u formue kso doret: kryeminister Z. Xhafer Ypi, Ministër i Punëve të Mbrendshme Z. Ahmet Zogu, Ministër i Punëve të Jashtme [Emz. Fan Noli, Ministër i Financave Z. Kolë Thaçi, Ministër i Drejtësis Z. Hysen Vroni, Ministër i Arsimit Z. Rexhep Mitrovica, Ministër i Punëve Botore Z. Spiro Koleka e Ministër i Luftës Z. Ismail Haki Tatzati.

* * *

Shoqnit e qytetit të Shkodrës tue vrojtun ambicjonet e interesat e partive të Këshillit Komtar, të cillat po i shkaktajnë prorë ngatresa gjendjes së përmbrëndshme të vendit e pengime të mëdhë rregullimit e shestimit të nevojshëm të punëve të Shtetit, i derguen Parlamentit në këto ditë e mrame ket telegrafë:

"Gjith populli ka sjellë sht kah ju e në ju ka pshtetë shpresat e veta. Ky ju ka dhanë provët më të shëndritshmet për urti e bindje, por

ju, mjerisht me dasi t'uej keni lëkundë themelisht moralin e voglue shum auktoritetin e Qeveris.

Baimë pra thirrje ndaj patriotizmen t'uej që t'i pushoni grindjet, që të sakrifikoni ambicjonet vehtjake n'elterë t' Atdheut e që të merrni para sysh popullin që po vuen në vorfni e të kujdesoheni me i gjetë mjetet e gjallnimit."

P. Qandren "Atdheu": Kolë Kraja

P. Shoq. "Nji tubë Djetmni" Kel Marubi

P. Shoq. "Rozafat": Kadarja

P. Shoq. e Puntorve": K. Mjeda

P. Shoq. "Detare": O. Rushdi

P. Shoq. "Bogdani": Z. M. Harapi

* * *

Në Genevë (Helveti) është formue një komitet zojash për të mbledhë të holla e petka për me u ndihmue fëmijëve të vobektë t'atyne viseve që u dogjen e u shkretnuen prej ushtrive serbe. - Në ket komitet gjindet edhe Zoja e albanofilit të njoftun Z. Eugène Pittard-it.

* * *

Kryqi i Kuq Amerikan i përbâm prej Miss Rosensteel, Miss Hall e Dr. Popoff është kah dishmon një aktivitet shumë të madh në vend t'onë. Në klinikë të tij janë kah mjekohen dita me ditë kund 100-200 fëmijë shkolle me shumë nduer smundjesh e për m'e interesuem trupin mësimuer me lëngatë që degjenerojnë popullin. Dr. Popoff mbajti rrokull këtij moji 3 konferenca t'interesantshme mbi sifilis, tuberkulos e malarja. Për kësaj Kryqi i Kuq Amerikan gëzoj nder të 30 ditëve të tsha kund 200 fëmijë shkolle; prandej n'emen të popullit, të trupit mësimuer të nxënësve po i shprehim falënderjet më të përzemerta.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

**BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)**

“ A G I M I ,,

Pranon e boton ç' do artikull, qi ka të përpjekun me lavrim komtár e me propagandë komtare.

Artikuj, Korespondenca, pajtime e ndrrime fletorësh e të përkohshmesh dërgohen nen drejtim: A. Borshi Shkodër,

P A J T I M E :

NË SHQYPNÍ:

PERJASHTA:

Për 1 vjetë K. s. 10.

Për 1 vjetë K. s. 14.

Nji numër i veçantë: K. s. 1.

Për shokë të Shoqnís për 1 vjetë K. s. 8.

Nji koleksion i vjetit të parë bân K. 22. i vjetit të dytë 16. Numra të veçantë të vjetve të kaluem nuk shiten.

ÇPALLJE

I nenshkruemi me diplomë në degën e Drejtësis t' Universitetit t' Athinës e në shkollen pozitive të Promës e i pratkuem, ka çilë zyrën advokatore në Tiranë e merr përsipër çdo farë padína civile, tregtare, penale, administrative e të gjykatores fetare.

Tiranë Rrug' e Dibres Nr. 11.

Slavro V. Vinjau

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)